

Goodall'un Şempanzeleri

Jane Goodall, 1934 yılında Londra'da doğar. Hayvanlara olan büyük ilgisi daha çok küçükken kendini gösterir. Bir bilim insanı gibi, onların dünyasını gözler, keşfetmeye çalışır. 10-11 yaşlarına geldiğinde en büyük düşü, Afrika'ya giderek hayvanlarla birlikte yaşamak olur. Annesinin de desteğiyle, 23 yaşına geldiğinde bu düşünüy gerçekleştirebilmek için ilk adımı atar. Bir okul arkadaşının davetiyle Kenya'ya gider. Burada ünlü paleontolog ve antropolog Dr. Louis Leakey'le tanışır. Dr. Leakey, Goodall'u yardımcısı yapar. Birlikte fosil arama çalışmaları yaparlar. Sonra

1960 yazında 26 yaşındaki Jane Goodall, bölgedeki şempanzeleri incelemek üzere Doğu Afrika'daki Tanganika Gölü kıyılarına gider. Bir kadının Afrika ormanlarının vahşi doğasına gidişi alışılmadık bir şeydir. Ancak, Goodall, çocukluk düşlerinin gerçekleşmesi anlamına gelen bu yolculuk sonucunda, herkesin düşündüğünden çok daha fazla başarı gösterir. Bölgede hâlâ sürmekte olan çalışmalarla Goodall, dünyanın en ünlü primatologları arasına girer.

Kenya'da bir müzede çalışmaya başlar. Daha sonra da Leakey'le, Jane'in Tanganika Gölü kıyılarındaki şempanzeler üzerinde çalışma yapıp yapamayacağı üzerine görüşmeye başlarlar. Ancak İngiliz yetkililer genç bir kadının Afrika'da vahşi hayvanlar arasında yaşaması düşüncesine karşı çıkar. Jane'in annesi Vanne, ilk üç ay boyunca kızına eşlik edebileceğini söyleyince durumu kabul ederler.

1960 Haziran'ında Jane ve annesi, Tanganika'daki Gombe Ulusal Parkı'na varırlar. Başlangıçta Gombe'nin şempanzeleriyle çalışmak Jane için hiç kolay olmaz. Hayvanlar, ondan korkarak kaçarlar. Onlara yaklaşabilmek Jane'in aylarını alır. Kararlılıkla her gün ormanı araştırır. Çoğu gün bir tepeden dürbünle onları gözlemler. Zamanla şempanzeler onun varlığına alışmaya başlarlar ve yaklaşmasına izin verirler. Bir gün iki şempanzenin termit yakalamak amacıyla dalların yapraklarını soyarak, kendilerine bir tür alet yaptıklarını görür. O zamanlar bilimadamları, insanların alet yapabilen tek canlı türü olduğunu düşünmektedir. Ancak Jane'in gördükleri durumun böyle olmadığını kanıtlar. Jane, Gombe'deki ilk yılında, genelde bitki ve meyvelerle beslenen, yalnızca ara sıra böcek ve küçük

kemirgenlere yöneldikleri düşünülen şempanzelerin aynı zamanda etçil de olduklarını da gözlemler. Çünkü şempanzelerin büyük hayvanları da avladığını görür. Yine ilk yıl, şempanzelerin birbirlerinden farklı kişilik özelliklerine sahip olduklarını anlar. Ayrıca şempanzelerle insanlar arasındaki benzerlikler de gün ışığına çıkmaya başlar.

Dr. Goodall, Gombe'deki şempanzelere numara yerine ad vererek bilimsel geleneklere karşı koyar. Hayvanların farklı kişilikleri, düşünceleri ve duyguları olduğu yönündeki gözlemlerinin geçerliliği üzerinde ısrar eder. Şempanzelerin aile ilişkilerinin sağlamlığı üzerine yazılar yazar. 1977'de, araştırma, eğitim ve koruma amaçlı Jane Goodall Enstitüsünü kurar. Böylece, vahşi şempanzeler üzerinde yapılan araştırmalara sürekli bir kaynak sağlanmış olur. Enstitü günümüzde şempanzeleri ve onların doğal ortamını koruma çabalarında lider durumunda; 70'ten fazla ülkede de eğitim çalışmalarını sürdürüyor.

Goodall'un çalışmaları, doğal ortamındaki herhangi bir hayvan türü üzerinde yapılan en uzun çalışmaları oluşturuyor. Gombe'deki araştırmalar bugün de sürüyor. Ancak bu çalışmaları, artık eğitilmiş Tanzanyalı ekipler yapıyor. Goodall'sa, zamanının çoğunu konferanslar vererek, gençleri kendi dünyalarında bir fark yaratmaları için cesaretlendirerek geçiriyor. O, artık çok sayıda ödülün sahibi ve pek çok kitap ve makalenin yazarı olarak, hem bilimsel çevrelerde hem de toplumda çok saygı duyulan ve dünya çapında üne sahip bir bilim insanı.

Jane Goodall'un Kaleminden...

Gombe'de gün genelde sabah 6:45'de başlar. Eğer şempanzelerin uyanışlarını seyredeceksem bir saat önce kalkarım. Sahildeki evimden çıkıp şempanzelerin yanına giderim. Bir gece önceden onları nerede bıraktıysam oraya tırmanır, yuvanın altında oturur ve beklerim. Yavaş yavaş birbiri ardına uyanmaya başlarlar. Kısa bir süre otururlar. Daha sonra biraz başıboş gezinir ve beslenmeye başlarlar. En sevdiğim günler, bir anneyi ve yavrularını akşama kadar izleyerek geçirdiğim günlerdir. Şempanze, babun (kısa kuyruklu iri bir maymun türü) ya da diğer vahşi hayvanlarla çalışmanın en güzel yanı, sabah uyanışınızda kendinize şu soruyu sorabilmenizdir: "Bugün ne göreceğim?" Dışarıdayken öğle yemeğini pek düşünmem. Şempanzelerin yediği yabancı meyvelerin çoğunun tadı berbat olsa da, bazılarının olgunları oldukça lezzetlidir. Çalılar arasında yaşarken gerçekten özlediğim bir şey yok. Yükseklere tırmanmak, evden giderek uzaklaşmak ve hızlı hareket etmek zorunda olmak çok yorucu olabilir. Saat 15:00 civarında kendimi çok yorgun hissederim. Çünkü günü çoğunlukla kamının üzerinde geçirmişimdir. Yerlerde sürüklenirim, saçlarım çalılara takılır durur. Ama yine de bu orman benim için yeryüzündeki cennet gibidir. Karanlık başlarken şempanzeler yuvalarına giderler. Yavru şempanzeler anneleriyle ya da dallarda oyun oynar ve hava tümüyle karardığında annelerinin kollarına geri dönerler. Onlar uykuya geçtiğinde ben de evime geri dönerim. Gombe, akşamları büyüldür. 19:30'da hava kararır, ben de Tanganika Gölüne atlarım. Temiz taze su tüm yarılarımı, ağlarımlı ve yorgunluğumu alır götürür. Daha sonra açık ateş üzerinde kendime bir şeyler pişiririm. Gombe'de gündüz zamanı yemek pişirecekseniz uyulması gereken ilk kural evin kapısını kapalı tutmaktır. Çünkü babunlar gelip yemeğinizi çalarlar.

Ne yazık ki artık Gombe'ye çok seyrek gidebiliyorum ve orada çok az kalabiliyorum. Oradayken yalnızca ormana doğru sessizce yürümek ve şempanzelerle birlikte oturmak ve böylece tekrar enerji kazanmak istiyorum. 1986'dan beri hiçbir yerde üç haftadan daha uzun süre kalmadım. Sürekli konferanslar, tanışılacak yeni insanlar, resepsiyonlar, basın toplantıları oluyor. Afrika dışındaki tipik bir günüm uçaklarda geçiyor. Çılgın gibi destek arayarak, mektupları yanıtlayarak ve konferanslara hazırlanarak. Çocuklardan gelen mektupları özellikle yanıtlamaya çalışırım. İşe bir türlü ara veremiyorum. Çünkü bir kez bıraktığımda aklıma zincirlerle bağlanmış ya da laboratuvarlarda incelenen şempanzeler geliyor. Bu, korkunç bir şey. Hiçbir suç işlemedikleri halde parmaklıklar ardında tutulan diğer şempanzeler gelir sonra aklıma. Onları bir kez gördüyseniz bir daha unutamazsınız. Ancak Afrika'nın ve tüm Dünya'nın geleceği için hala umut var. Zaten umudumuz olmasa tüm yapabileceğimiz son kaynaklarımızı yiyip içmek ve gezegenimizin ölümünü seyretmek olurdu. Yaşayan her şey karşı saygı beslememiz; sabırsızlık ve hoşgörüsüzlüğün yerini, anlayış, şefkat ve sevgiye bırakmamız gerekiyor.

Meltem Yenal Coşkun

Kaynak

<http://www.janegoodall.org>